

**სამედიცინო სამართლის
საკონსტიტუციო საფუძვლები**

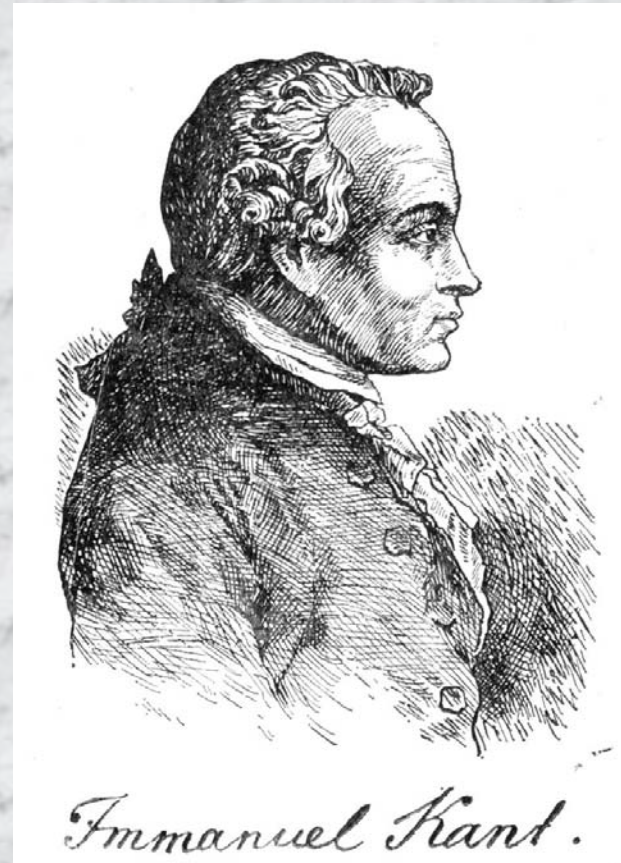
**ივ. ჯავახიშვილის სახ. სახელმწიფო
უნივერსიტეტი**

თამარ ჩაჩიბაია

2003/4

„ყოველი პიროვნება თვითმიზანია და არ შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც საშუალება თუნდაც ისეთი ამოცანის განსახორციელებლად, რომელიც საყოველთაო კეთილდღეობას ეხება“.

- იმანუელ კანტის ეს მოსაზრება საფუძვლად დაედო პრაქტიკულად ყველა საერთაშორისო და ნაციონალურ ეთიკურ კოდექსს, დეკლარაციასა და სხვა დოკუმენტს, რომლებიც არეგულირებენ ადამიანის ფიზიკურ და ფსიქიკურ არსებობაში სამედიცინო ჩარევის მორალურ და იურიდიულ მხარეს.





„კონვენცია ადამიანის უფლებებისა და
ბიომედიცინის შესახებ“, I თაფი, მე-2 მუხლი.

“Convention on Human Rights and Biomedicine”

„ადამიანის ინტერესები და კეთილდღეობა
უზენაესია საზოგადოების და მეცნიერების
ინტერესებთან შედარებით.“

*“The interests and welfare of the human being shall
prevail over the sole interest of society or science.”*

*“L’interet et le bien de l’etre humain doivent prevaloir
sur le seul interet de la societe ou de la science.”*

(მიღებული ევროპის საპარლამენტო ასამბლეის
მიერ 1996 წელს).



საქართველოს კონსტიტუცია – 14-ე მუხლი

„ყველა ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და კანონის წინაშე თანასწორია განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობისა, საცხოვრებელი ადგილისა“.

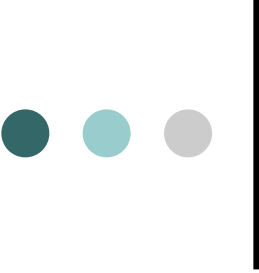


კანონი ჯანდაცვის შესახებ – 6.1-ე მუხლი

- „6,1 არ დაიშვება პაციენტის დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, სქესის, აღმსარებლობის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, დაავადების, სექსუალური ორიენტაციის ან პირადული უარყოფითი განწყობის გამო.
- 6,2 დაუშვებელია სასჯელის აღსრულების დაწესებულებებში მყოფი პაციენტის დისკრიმინაცია სამედიცინო დახმარების აღმოჩენისას“.



საქართველოს სისხლის
სამართლის კოდექსის 142.1-ე
მუხლის თანახმად „ადამიანის
თანასწორუფლებიანობის
დარღვევა“ ითვალისწინებს
სასჯელის დაკისრებას
აღნიშნული დანაშაულისათვის.



კანონი პაციენტის უფლებების შესახებ
თავი X. წინასწარ პატიმრობაში ან
სასჯელადსრულების დაწესებულებაში მყოფი
პირის უფლებები

○ მუხლი 45

1. სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობა წინასწარ პატიმრობაში ან სასჯელადსრულების დაწესებულებაში მყოფი პირისათვის ხორციელდება სახელმწიფო სამედიცინო პროგრამების საშუალებით.
2. სასჯელადსრულების დაწესებულებაში მოთავსებისთანავე პირს უფლება აქვს მოითხოვოს სათანადო სამედიცინო გამოკვლევა, დამოუკიდებელი სამედიცინო ექსპერტიზის ჩატარება და საჭიროებისას – სამედიცინო მომსახურება.

○ მუხლი 46

1. წინასწარ პატიმრობაში ან სასჯელადსრულების დაწესებულებაში მყოფი პირი სარგებლობს ამ კანონით გათვალისწინებული ყველა უფლებით.

საქართველოს კონსტიტუცია

- მუხლი 17
- 2. დაუშვებელია ადამიანის წამება, მის მიმართ არაკუმანური, სასტიკი ან პატივისა და ღირსების შემლახველი მოპყრობისა თუ დასჯის მეთოდების გამოყენება.

სამართლებრივი სისტემის სამართლის კოდექსი

- მუხლი 126. წამება
- მუხლი 411. საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების განზრახ დარღვევა შეიარაღებული კონფლიქტის დროს - ბ) წამება ან სხვა არაჰუმანური მოპყრობა, სამედიცინო ექსპერიმენტის ჩათვლით;
- მუხლი 412. საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების განზრახ დარღვევა სახელმწიფოთაშორისი ან შიდა-სახელმწიფოებრივი შეიარაღებული კონფლიქტის დროს, ჯანმრთელობისათვის საფრთხის შექმნით ან ფიზიკური დასახიჩრებით

«პანონი ჯანდაცვის უმსახეპ», 44-ე მუხლი:
წინასწარ პატიმრობაში ან სასჯელის აღსრულების
დაწესებულებაში მყოფი პირისთვის ექიმი

გაღდებულია უარი თქვას ისეთ ჩარევაზე,
რომელიც ეწინააღმდეგება სამედიცინო და ეთიკურ
ნორმებს.

- დეკლარაცია: „რეკომენდაციები ექიმების
პოზიციების შესახებ წამების, დასჯის და
სხვაგვარი წვალების, ასევე დაკავებასთან ან
დაპატიმრებასთან დაკავშირებული არაჰუმანური
ან დამამცირებელი მკურნალობის მიმართ“,
საერთაშორისო სამედიცინო ასოციაცია, 1975,
ტოკიო

პრინციპები ექიმებისთვის დაკავებული
პირებისა და პაციენტების წამების და სხვა
სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების
შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის მიმართ

მსოფლიო სამედიცინო ასოციაცია

- ტოკიოს დეკლარაცია - 1975
- მალტის დეკლარაცია მოშიმშილეთა
შესახებ, 1991
- ჰამბურგის დეკლარაცია - 1997

ტოკიოს დეკლარაცია - 1975

- 1975 წლის ოქტომბერში ტოკიოში, იაპონიაში 29-ე მსოფლიო სამედიცინო ასამბლეის მიერ მიღებული იქნა დოკუმენტი: „დებულება ფსიქოტროპული საშუალებების გამოყენებისა და ბოროტად გამოყენების შესახებ“
- შეტანილია ცვლილებები 35-ე მსოფლიო სამედიცინო ასამბლეის მიერ ვენეციაში, იტალიაში 1983 წლის ოქტომბერში

საქართველოს კონსტიტუცია

- მუხლი 18
- 1. ადამიანის თავისუფლება ხელშეუვალია.
- 4. დაუშვებელია დაკავებული თუ სხვაგვარად თავისუფლება შეზღუდული პირის ფიზიკური ან ფსიქიკური იძულება.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი

XXIII თავი: „დანაშაული ადამიანის
უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ“ –

- ◆ 149-ე მუხლი: „უკანონო მოთავსება ან დაკავება ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში“
- ◆ 150-ე მუხლი: „იძულება“

კანონი ფსიქიატრიული ღაცმარების შესახებ, 1997

- აკრძალულია უფლებების შეზღუდვა მხოლოდ ფსიქიკური დაავადების დიაგნოზის საფუძველზე; შეზღუდვის საფუძველი შეიძლება იყოს მხოლოდ კონკრეტული პირის ფსიქიკური მდგომარეობა. ფსიქიკური დაავადების გამო კონსტიტუციური უფლებების შეზღუდვა განსაზღვრულია ამ კანონის მე-4 – „პაციენტის უფლებათა ნაწილობრივ შეზღუდვა“ – და მე-13 – „პაციენტის ფიზიკური შეზღუდვა“ – მუხლებით.

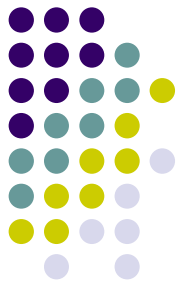
სამედიცინო (საექიმო)

საიდუმლო კონსტიტუციაში

- ◆ საქართველოს კონსტიტუცია – 41.2-ე მუხლი: „ოფიციალურ ჩანაწერებში არსებული ინფორმაცია, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის ჯანმრთელობასთან არავისთვის არ უნდა იყოს ხელმისაწვდომი, თვით ამ ადამიანის თანხმობის გარეშე, გარდა კანონით დადგენილი შემთხვევებისა, როდესაც ეს აუცილებელია სახელმწიფო უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, ჯანმრთელობის, სხვათა უფლებების და თავისუფლების დასაცავად“.

საექიმო საიდუმლო - სამედიცინო კანონმდებლობაში

- კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ, 42-ე მუხლი: „მედიცინის მუშაკი და სამედიცინო დაწესებულების ყველა თანამშრომელი ვალდებულია დაიცვას სამედიცინო (საექიმო) საიდუმლო“;
- კანონი საექიმო საქმიანობის შესახებ, 48.1-ე მუხლი - „ინფორმაციის კონფიდენციალურობა“;
- კანონი პაციენტის უფლებების შესახებ, 27-ე მუხლი: „სამედიცინო მომსახურების გამწევი ვალდებულია პაციენტის შესახებ მის ხელთ არსებული ინფორმაციის კონფიდენციალურობა დაიცვას, როგორც პაციენტის სიცოცხლეში, ისე მისი სიკვდილის შემდეგ“.



კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ – 42-ე მუხლი:

მედიცინის მუშაკი და სამედიცინო დაწესებულების ყველა თანამშრომელი ვალდებულია დაიცვას სამედიცინო (საექიმო) საიდუმლო, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა კონფიდენციური ინფორმაციის გამჟღავნებას მოითხოვს გარდაცვლილის ნათესავი ან კანონიერი წარმომადგენელი, სასამართლო, საგამოძიებო ორგანოები, ან ეს აუცილებელია საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად.

კანონი პაციენტის უფლებების შესახებ

- 28.1ბ მუხლი: სამედიცინო მომსახურების გამწევის მიერ კონფიდენციური ინფორმაციის გამჟღავნება დასაშვებია, თუ ინფორმაციის გაუმჟღავნებლობა საფრთხეს უქმნის მესამე პირის (რომლის ვინაობაც ცნობილია) სიცოცხლეს ან/და ჯანმრთელობას.
- 28.1დ მუხლი: „სამედიცინო მომსახურების გამწევის მიერ კონფიდენციური ინფორმაციის გამჟღავნება დასაშვებია, თუ ამას ითვალისწინებს საქართველოს კანონმდებლობა“.

საქართველოს კონსტიტუცია

■ მუხლი 41

- 1. საქართველოს ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს კანონით დადგენილი წესით გაეცნოს სახელმწიფო დაწესებულებებში მასზე არსებულ ინფორმაციას, აგრეთვე იქ არსებულ ოფიციალურ დოკუმენტებს, თუ ისინი არ შეიცავენ სახელმწიფო, პროფესიულ ან კომერციულ საიდუმლოებას.



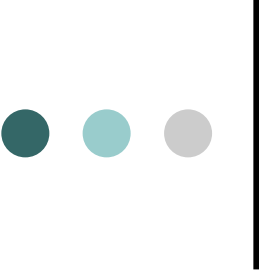
საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი

■ 167-ე მუხლი :

- ინფორმაციის გაცნობაზე უარის თქმა ან არასწორი ინფორმაციის წარდგენა. პირისათვის უკანონოდ უარის თქმა მასზე არსებული ინფორმაციის ან ოფიციალური დოკუმენტის გაცნობაზე, ანდა იმ დოკუმენტის ან მასალის წარდგენაზე, რომელიც უშუალოდ შეეხება მის უფლებებსა და თავისუფლებებს, აგრეთვე ასეთი ინფორმაციის, დოკუმენტის ან მასალის არასრულად ან დამახინჯებულად წარდგენა, ანდა მის გასაცნობად სხვაგვარად უკანონოდ ხელის შეშლა, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია,- ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

კანონი პაციენტის უფლებების შესახებ 17-ე მუხლი

- „პაციენტს, ხოლო მისი თანხმობის ან ქმედუუნარობის შემთხვევაში, ნათესავს ან კანონიერ წარმომადგენელს უფლება აქვს გაეცნონ სამედიცინო ჩანაწერებს და მოითხოვონ პაციენტის შესახებ არსებულ ინფორმაციაში შესწორებების შეტანა. სამედიცინო ჩანაწერებში ინახება, როგორც შესწორებამდე არსებული, ისე პაციენტის, მისი ნათესავის ან კანონიერი წარმომადგენლის მიერ ახლად მიწოდებული ინფორმაცია“.



„კანონის ჯანდაცვის შესახებ“ 43-ე მუხლის თანახმად ექიმი ვალდებულია „დადგენილი წესით აწარმოოს ჩანაწერები სამედიცინო დოკუმენტაციაში“, რაც დეტალურად არის განსაზღვრული „კანონში საექიმო საქმიანობის შესახებ“ 56-ე მუხლში:
„სამედიცინო ჩანაწერების წარმოების პირობები“.

- ამ დროს გასათვალისწინებელია, რომ სსსკ-ის 341-ე მუხლის მიხედვით - „სამსახურებრივი სიყალბე“: „ყალბი ცნობის ან ჩანაწერის შეტანა ოფიციალურ დოკუმენტში“ - სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი დგება.

საქართველოს კონსტიტუცია

■ მუხლი 20

1. ყოველი ადამიანის პირადი ცხოვრება, პირადი საქმიანობის ადგილი, პირადი ჩანაწერი, მიმოწერა, საუბარი სატელეფონო და სხვა სახის ტექნიკური საშუალებებით, აგრეთვე ტექნიკური საშუალებებით მიღებული შეტყობინებანი ხელშეუხებელია. აღნიშნული უფლებების შეზღუდვა დაიშვება სასამართლოს გადაწყვეტილებით ან მის გარეშეც, კანონით გათვალისწინებული გადაუდებელი აუცილებლობისას.

პაციენტის უფლებების შესახებ

- მუხლი 29
- პაციენტის ოჯახურ და პირად ცხოვრებაში სამედიცინო მომსახურების გამწევის ჩარევა აკრძალულია, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა:
 - ა) ჩარევა აუცილებელია პაციენტის დაავადების დიაგნოსტიკის, მისი მკურნალობისა და მოვლისათვის. ამ შემთხვევებში პაციენტის თანხმობა აუცილებელი პირობაა;
 - ბ) საფრთხე ექმნება პაციენტის ოჯახის წევრთა ჯანმრთელობას ან/და სიცოცხლეს.
- (იგივე იხ. კანონი საექიმო საქმიანობის შესახებ: 49-ე მუხლი)

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი

■ მუხლი 157.

პირადი ან ოჯახური საიდუმლოს ხელყოფა:
გ) იმის მიერ, ვისაც სამსახურებრივი
მდგომარეობის, პროფესიული საქმიანობის
ან სხვა გარემოების გამო ევალებოდა ამ
საიდუმლოს დაცვა;

საქართველოს სისხლის
სამართლის კოდექსი, 247-ე მუხლი:
„სიცოცხლისათვის ან
ჯანმრთელობისთვის საფრთხის
შემქმნელი გარემოებების შესახებ
ინფორმაციის დამალვა ან
გაყალბება“.

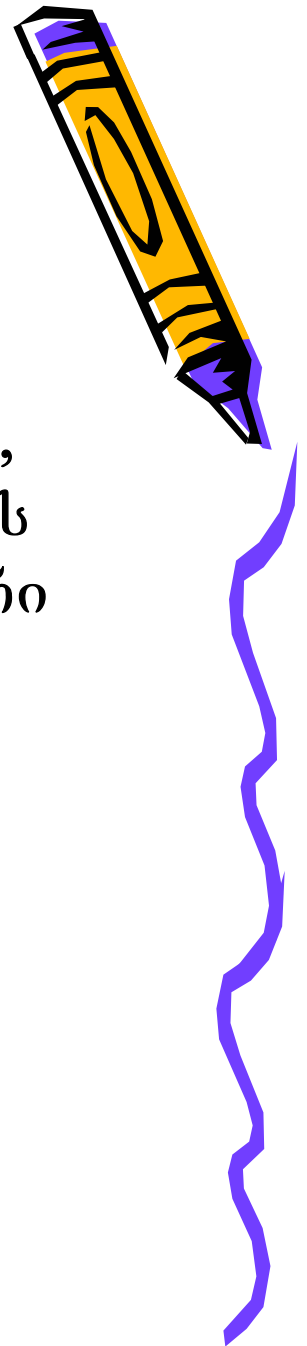
საქართველოს კონსტიტუცია

■ მუხლი 17

- 1. ადამიანის პატივი და ღირსება ხელშეუვალია.

■ მუხლი 15

- 1. სიცოცხლე ადამიანის ხელშეუვალი უფლებაა და მას იცავს კანონი.



- კანონი ჯანდაცვის შესახებ 148-ე მუხლი:
„ტერმინალურ სტადიაში მყოფ ქმედუნარიან, გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების უნარის მქონე ავადმყოფს უფლება აქვს უარი განაცხადოს სარეანიმაციო, სიცოცხლის შემანარჩუნებელ ან პალიატიურ მკურნალობაზე“.



„ღებულება ექიმის დახმარებით
თვითმკვლელობის შესახებ“, 44-ე მსოფლიო
სამედიცინო ბენერალური ასამბლეა, 1992.

- თვითმკვლელობა ექიმის დახმარებით, ევთანაზიის მსგავსად, არაეთიკურია და უნდა დაიგმოს სამედიცინო პერსონალის მიერ. თუ ექიმის დახმარება წინასწარგანზრახულად, შეგნებით არის მიმართული იმისკენ, რომ ინდივიდს თვითმკვლელობის შესაძლებლობა მისცეს, ექიმის საქციელი არაეთიკურია. ამავე დროს მკურნალობაზე უარის თქმა პაციენტის ძირითადი უფლებაა და ექიმის ქმედება არ არის არაეთიკური მაშინაც კი, როცა ექიმის მიერ პაციენტის სურვილის შესრულებას ამ უკანასკნელის სიკვდილი მოყვება.

-
- კანონი პაციენტის უფლებების შესახებ, 24-ე მუხლი: „საქართველოს მოქალაქეს უფლება აქვს წინასწარ გამოხატოს ნება (თანხმობა ან უარი) უგონო მდგომარეობაში აღმოჩენისას ან გაცნობიერებული გადაწყვეტილების უნარის დაკარგვისას მისთვის სარეანიმაციო, სიცოცხლის შემანარჩუნებელი ან პალიატიური მკურნალობის ჩატარების შესახებ, თუ მითითებული გარემოებები გამოწვეულია უკურნებელი დაავადების ტერმინალური სტადიით, ან დაავადებით, რომელიც აუცილებლად გამოიწვევს მძიმე ინვალიდობას“.

საქართველოს სისხლის სამართლის
კოდექსის XIX თავი: „ღანაშაული
სიცოცხლის წინააღმდეგ“, 110-ე მუხლი:
„მკვლელობა მსხვერპლის თხოვნით“.

- მკვლელობა მსხვერპლის დაუინებელი თხოვნით და მისი ნამდვილი ნების შესაბამისად, ჩადენილი მომაკვდავის ძლიერი ფიზიკური ტკივილისაგან გათავისუფლების მიზნით,-
- ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.



საქართველოს კანონი

ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ

151-ე მუხლი

- კანონი ჯანდაცვის შესახებ 151-ე მუხლი: სამედიცინო პარსონალს, აგრეთვე ნებისმიერ სხვა პირს, ეკრძალება ევთანაზიის განხორციელება ან ამ უკანასკნელში მონაწილეობის მიღება.
- პაციენტისგან საკუთარი სიცოცხლის მოსასპობად მიცემული თანხმობა არ აძლევს უფლებას ექიმს სიცოცხლე მოუსპოს მას, იქნება ეს პასიური, თუ აქტიური ევთანაზია იგი დაისჯება განზრახი მკვლელობის მუხლით.

საქართველოს კონსტიტუცია

- მუხლი 37
- 1. ყველას აქვს ჯანმრთელობის დაზღვევით, როგორც ხელმისაწვდომი სამედიცინო დახმარების საშუალებით, სარგებლობის უფლება. კანონით დადგენილი წესით განსაზღვრულ პირობებში უზრუნველყოფილია უფასო სამედიცინო დახმარება.
- 2. სახელმწიფო აკონტროლებს ჯანმრთელობის დაცვის ყველა დაწესებულებას, სამკურნალო საშუალებათა წარმოებას და ამ საშუალებებით ვაჭრობას.

საქართველოს კონსტიტუცია

- მუხლი 37
- 3. საქართველოს ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისათვის უვნებელ გარემოში, სარგებლობდეს ბუნებრივი და კულტურული გარემოთი. ყველა ვალდებულია გაუფრთხილდეს ბუნებრივ და კულტურულ გარემოს.
- 4. ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს უზრუნველსაყოფად, საზოგადოების ეკოლოგიური და ეკონომიკური ინტერესების შესაბამისად, ახლანდელი და მომავალი თაობების ინტერესების გათვალისწინებით სახელმწიფო უზრუნველყოფს გარემოს დაცვასა და რაციონალურ ბუნებათსარგებლობას.

კანონი ჯანდაცვის შესახებ

X თავი, სახელმწიფო სანიტარიული ზედამხედველობა და ჰიგიენური ნორმირება

- მუხლი 72.
- მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე გარემოსა და სხვა ფაქტორების უარყოფითი გავლენის თავიდან აცილების მიზნით შემუშავებული და დამტკიცებული სანიტარიულ-ჰიგიენური, სანიტარიულ-ეპიდემიასაწინააღმდეგო წესებისა და ღონისძიებების შესრულება საგალდებულოა ქვეყნის ტერიტორიაზე მოქმედი ნებისმიერი ფიზიკური, აგრეთვე იურიდიული პირისათვის, საკუთრების, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმისა და უწყებრივი დაქვემდებარების მიუხედავად.

საქ. სისხლის სამართლის
კოდექსი
XXXVI თავი

- დანაშაული გარემოს დაცვის წესის წინააღმდეგ